

**P R Z E G L Ą D Z A C H O D N I O P O M O R S K I
ROCZNIK XXXIV (LXIII) ROK 2019 ZESZYT 3**

S P R A W O Z D A N I A

DANUTA OKOŃ

ORCID: 0000-0003-1173-7043

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny

e-mail: danuta.okon@wp.pl

ZAKŁAD HISTORII STAROŻYTNEJ (2015–2019)

Słowa kluczowe: Zakład Historii Starożytnej, Uniwersytet Szczeciński

Keywords: Research Unit of Ancient History, Szczecin University

Zakład Historii Starożytnej istnieje od założenia Uniwersytetu Szczecińskiego, tj. od 1985 roku. W 2015 roku, w trzydziestą rocznicę powstania Zakładu, jego działalność została podsumowana w specjalnej rocznicowej monografii¹.

W niniejszym artykule przedstawiono aktywność ZHS w latach 2015–2019, tak, aby w sytuacji wymuszonej przez Konstytucję dla Nauki (tzw. ustawa 2.0) likwidacji obecnych struktur uniwersyteckich pozostawić kompletny zarys jego dziejów.

Skład osobowy

Począwszy od powstania ZHS, pracowało w nim 11 osób: prof. dr hab. Włodzimierz Pająkowski, prof. dr hab. Władysław Filipowiak, prof. dr hab. Stefan

¹ P. Briks, M. Cieśluk, D. Okoń, *Zakład Historii Starożytnej Uniwersytetu Szczecińskiego, 1985–2015*, Szczecin 2015. Monografia ukazała się w marcu 2015 r. i wymienia fakty jedynie z początków tego roku, dlatego niniejsza publikacja odnosi się do dalszej części 2015 r. i lat kolejnych. O pracy Zakładu wspominają też następujące teksty: D. Okoń, *Kierunki badań starożytnych na Uniwersytecie Szczecińskim w latach 1985–2010*, „Przegląd Zachodniopomorski” 3, 2010, s. 123–129, też, *Historia starożytna na Uniwersytecie Szczeciński – stan obecny*, w: *Historia starożytna na polskich uniwersytetach – wczoraj, dziś, jutro*, red. R. Kulessza, Warszawa 2016, s. 35–42.

Zawadzki, prof. dr hab. Jan Prostko-Prostyński, prof. dr hab. Danuta Okoń, dr hab. Piotr Briks prof. US, dr hab. Hieronim Kaczmarek prof. US, dr Małgorzata Cieśluk, dr Maria Kunert, mgr Dariusz Długosz, mgr Waldemar Bednarz. W latach 2015–2019 zespół Zakładu tworzyli: dr hab. Danuta Okoń prof. US (kierownik), dr hab. Piotr Briks prof. US, dr Małgorzata Cieśluk.

Przy Zakładzie afiliowani byli doktoranci: Mohammed Hassan Oraibi, Michał Baranowski, Kamil Biały, Jerzy Pachlowski, Kamila Swinarska, Michał Kuligowski, Hadrian Kryśkiewicz. Z wymienionych: Mohammed Hassan Oraibi uzyskał tytuł doktora w 2016 roku (dysertacja *The Intellectual Life in Tabriz in the Ilkhanate Era*, promotor prof. P. Briks), Michał Baranowski w 2017 roku (dysertacja *Sylwetki cesarzy kryzysu III wieku w historiografii późnego Antyku*, promotor prof. D. Okoń), Kamil Biały w 2018 roku (dysertacja *Księgi seweriańskie Kasjusza Diona i ich bizantyńscy epitomatorzy*, promotor prof. D. Okoń, promotor pomocniczy dr M. Cieśluk), Hadrian Kryśkiewicz w 2019 roku (dysertacja *Obraz klęski militarnej w rzymskiej ideologii zwycięstwa. Restytucje znaków legionowych oraz problematyka jeńców w świetle źródeł literackich oraz ikonograficznych w okresie pryncypatu*, promotor prof. D. Okoń).

Działalność naukowa

W 2015 roku z inicjatywy prof. Danuty Okoń powstała seria wydawnicza *Szczeecińskie Studia nad Starożytnością*. Do tej pory ukazały się w niej następujące pozycje: P. Briks, M. Cieśluk, D. Okoń, *Zakład Historii Starożytnej Uniwersytetu Szczecińskiego, 1985–2015* (2015); monografia zbiorowa *Elites in the Ancient World* (2015); monografia zbiorowa *Elity w świecie starożytnym* (2015); K. Biały, *Kasjusz Dion. Historia rzymska, księgi seweriańskie (LXIII–LXXX)* (2017); D. Okoń, *Album senatorum*, vol. I, *Senatores ab Septimii Severi aetate usque ad Alexandrum Severum (193–235 AD)* (2017); D. Okoń, *Album senatorum*, vol. II, *Senatorowie epoki Sewerów (193–235 r. n.e.). Studium prozopograficzne* (2017); D. Okoń, *Album senatorum*, vol. II, *Senators of the Severan Period (193–235 AD). A Prosopographic Study* (2018). Poza wspomnianą serią ukazała się monografia doktoranta ZHS Hadriana Kryśkiewicza, *Signa recepta w starożytnym Rzymie 20 roku przed Chr. Kontekst polityczny oraz ideologiczny sukcesu* (2016) oraz prace zwarte prof. D. Okoń, *Senatorski cursus honorum w okresie republiki i wczesnego cesarstwa. Wybrane zagadnienia* (Poznań 2016); *Titulus pictus z Novae. Reinterpretacja* (Gniezno 2018).

Elementem współpracy ze środowiskiem starożytniczym są wykłady gościnne – zorganizowane zarówno w Szczecinie, jak i wygłaszane przez pracowników Zakładu w innych ośrodkach. W omawianym okresie w ZHS gościli:

- dr hab. prof. UAM Katarzyna Balbuza (UAM), *Jeńcy i zakładnicy w rzymskich pochodach triumfalnych* (8.12.2015),
- mgr Dariusz Długosz (Le musée du Louvre), *Archeologia Khirbet Qumrân* (3.11.2016),
- prof. dr hab. Adam Ziółkowski (UW), *Między wyobrażeniem a rzeczywistością. Uwagi o planowanej i realnej sile armii rzymskiej pod Kannami* (7.11.2017),
- dr hab. prof. UMK Bartosz Awianowicz (UMK), *Mennictwo Imperium Romanum* (30.11.2017),
- prof. dr hab. Stefan Zawadzki (UAM), *Jak mieszkali Babilończycy w VI wieku przed Chrystusem?* (23.01.2018).

Dodatkowo specjalne zajęcia warsztatowe dla naszych studentów poprowadzili:

- dr Igor Wypijewski (UWr), *Badania epigraficzne i prozopograficzne rzymskich dorobkiewiczów* (24.11.2015),
- dr Michał Norbert Faszczka (UW), *Wokół książki „Kampania Cezara przeciwko Ariowistowi”* (23.04.2015).

Z pracowników Zakładu wykłady gościnne w innych ośrodkach prowadziła prof. Danuta Okoń – między innymi w Poznaniu (*Senatorski cursus honorum w okresie Republiki i Wczesnego Cesarstwa* – 6.06.2016), Lwowie (*Służba wojskowa w karierach młodych senatorów* – 15.02.2017 i *Reforma religijna cesarza Heliogabala a jego małżeństwa* – 16.02.2017) oraz w Instytucie Kultury Europejskiej w Gnieźnie (*Titulus pictus z Novae raz jeszcze, czyli sprawa Samuciusa* – 7.06.2017).

W latach 2015–2019 pracownicy Zakładu współorganizowali następujące konferencje ogólnopolskie: *Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo poprzez stulecia i epoki* (ed. II – 2017); *Rządzący i poddani: symbolika władzy i rzeczywistość rządzenia* (2017). Obie zostały zwieńczone publikacjami – pierwsza tomem o tym samym tytule, druga natomiast publikacjami zaplanowanymi w czasopiśmie „Scripta Biblica et Orientalia”.

Działalność popularyzatorska i organizacyjna

Pracownicy ZHS prowadzili (i prowadzą nadal) szeroką działalność popularyzatorską w zakresie kultury Antyku i wszelkich zagadnień do niej nawiązujących. Prof. Piotr Briks w ramach działalności Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej przeprowadził w zachodniopomorskich szkołach ponadgimnazjalnych oraz w ośrodkach kultury cykl wykładów (ponad 50) poświęconych korzeniom chrześcijaństwa na ziemiach polskich, historii holokaustu, historii Żydów polskich, wzajemnych relacji polsko-żydowskich, kultury arabskiej i żydowskiej oraz cywilizacyjnych aspektów migracji z krajów Afryki i Bliskiego Wschodu. Podobne referaty popularyzatorskie wygłosił też w Szczecińskim Humanistycznym Uniwersytecie Seniora, zorganizował także Wielką Debatę Młodych „Dla Niepodległej” (9.10.2018) oraz Debatę Nauczycieli dotyczącą problemów wychowania patriotycznego w szkołach (10.10.2018).

Podobne w zamyśle wykłady popularyzatorskie w ramach Polskiego Towarzystwa Filologicznego oraz Akademii Antycznej, afiliowanej przy Muzeum Narodowym w Szczecinie, prowadzili: dr Kamil Biały, dr Małgorzata Cieśluk, prof. Danuta Okoń. Miały one charakter otwarty.

Podkreślić trzeba, że dr Małgorzata Cieśluk była przez wiele lat przewodniczącą szczecińskiego koła Polskiego Towarzystwa Filologicznego, a obecnie należy do jego Zarządu Głównego. Prof. Piotr Briks jest ekspertem Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej, członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego i Stowarzyszenia Biblistów Polskich, a prof. Danuta Okoń członkinią PTF, Sekcji Starożytnej PTH, Stowarzyszenia Historyków Starożytności (w którym wchodzi w skład Komisji Rewizyjnej), Association Internationale, Épigraphe Grecque et Latine, Athens Institute for Education and Research.

Dydaktyka

Pracownicy Zakładu, w ramach Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych, prowadzą zajęcia na następujących kierunkach uniwersyteckich: historia; archeologia; media i cywilizacja; studia nad wojną i wojskowością. Kierunki te działają na różnych stopniach kształcenia: historia – studia trzystopniowe (licencjackie, magisterskie, doktoranckie), archeologia i studia nad wojną i wojskowością – dwustopniowe (licencjackie, magisterskie), natomiast media i cywilizacja – jednostopniowe (licencjackie). Przedmioty z zakresu historii starożytnej znajdują się na wszystkich stopniach kierunku historia, w pozostałych wypadkach na

stopniu pierwszym. Implikuje to zaangażowanie pracowników w prowadzenie zajęć w ramach wielu siatek godzinowych i zróżnicowanych modułów przedmiotowych. Dla studentów kierunku stosunki międzynarodowe, prowadzonego również przez pracowników IHISM, nie przewidziano żadnych zajęć z historii starożytnej i kultury Antyku.

Na kierunku historia (I stopnia) starożytnicy prowadzą zajęcia podstawowe z języka łacińskiego oraz kierunkowe z: historii starożytnego Wschodu; historii starożytnej Grecji i Rzymu, dodatkowo na specjalności archiwistycznej zajęcia z paleografii łacińskiej. Dla studentów przewidziano również do wyboru cztery moduły monograficzne; we wszystkich znalazły się przedmioty z zakresu historii Antyku.

Moduł	Przedmiot
Religie i kościoły	religie starożytnej Grecji i Rzymu
Podstawy kultury europejskiej	literatura i sztuki plastyczne starożytnej Grecji i Rzymu
Obyczaj i życie towarzyskie	zwyczaje i obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu życie towarzyskie starożytnej Grecji i Rzymu
W kręgu idei politycznych	klasyczna filozofia polityki

Studenci mają poza tym do dyspozycji seminarium licencjackie z historii starożytnej oraz wykłady monograficzne takie jak: architektura sakralna starożytnego Bliskiego Wschodu; historia komunikacji społecznej; historia wojen domowych w Rzymie epoki seweriańskiej.

Na kierunku historia (II stopnia) wśród przedmiotów kierunkowych znalazła się krytyka i interpretacja źródeł do dziejów starożytnych. Oprócz tego studenci mogą wybrać lektoraty z języka greckiego oraz hebrajskiego i oczywiście seminarium magisterskie.

Na kierunku historia (III stopnia) prowadzone są seminaria doktorskie z historii starożytnego Wschodu (prof. P. Briks) oraz starożytnej Grecji i Rzymu (prof. D. Okoń).

Na kierunku archeologia (I stopnia) wśród przedmiotów kierunkowych znalazła się historia starożytności (wykład i ćwiczenia) oraz dodatkowo wykłady: archeologia Palestyny i archeologia Bliskiego Wschodu. Więcej przedmiotów z zakresu historii starożytnej wprowadzono na kierunku studia nad wojną i wojskowością (I stopnia), gdzie w ramach modułu wojna i wojskowość w starożytności (grupa przedmiotów podstawowych) znalazły się: starożytna sztuka wojenna; źródła do historii wojen i wojskowości w starożytności; religie a wojna

w starożytności; barwa i broń w starożytności. Aż pięć przedmiotów dotyczących kultury Antyku znalazło się w programie kierunku media i cywilizacja (I stopnia). Przedmiot podstawowy to przemiany cywilizacyjne w starożytności, zaś kierunkowe: życie prywatne w starożytnej Grecji i Rzymie; formy komunikacji w starożytności; wprowadzenie do retoryki praktycznej oraz paleografia łacińska dla specjalności archiwistycznej.

Warto wspomnieć, że studenci wszystkich wspomnianych kierunków mają możliwość pisania prac licencjackich (i magisterskich w wypadku studiów dwustopniowych) z historii starożytnej. Dostępne dla wszystkich są też coroczne wyjazdy studyjne organizowane przez prof. P. Briksa do berlińskich muzeów (szczególnie Muzeum Pergamońskie, Nowe Muzeum, Stare Muzeum).

Kończąc niniejszy krótki raport trzeba stwierdzić, że wielką szkodą dla rozwoju historii starożytnej w Szczecinie jest rezygnacja z samodzielnego bytu Zakładu Historii Starożytnej US. O wartości jego pracowników przekonuje między innymi fakt uzyskania (25 października 2019 r.) przez byłą już kierowniczkę Zakładu, Danutę Okoń, tytułu profesora zwyczajnego.

Bibliografia

- Briks P., Cieśluk M., Okoń D., *Zakład Historii Starożytnej Uniwersytetu Szczecińskiego, 1985–2015*, Szczecin 2015.
- Okoń D., *Kierunki badań starożytniczych na Uniwersytecie Szczecińskim w latach 1985–2010*, „Przegląd Zachodniopomorski” 2010, nr 3, s. 123–129.
- Okoń D., *Historia starożytna na Uniwersytecie Szczecińskim – stan obecny*, w: *Historia starożytna na polskich uniwersytetach – wczoraj, dziś, jutro*, red. R. Kulesza, Warszawa 2016, s. 35–42.

Aneks

Publikacje ZHS (2015–2019)

Prof. Piotr Briks

Artykuły:

Ślady żeglugi po morzu martwym w tekstach antycznych (IV BC – II AC), „Studia Maritima” 2016, vol. XXIX, s. 43–61.

Ślady żeglugi po Morzu Martwym w starożytności (VII przed Chr. – II po Chr.): stan i perspektywy badań, cz. I, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 2016, t. 36, s. 3–16.

Ślady żeglugi po Morzu Martwym w starożytności (VII przed Chr. – II po Chr.): stan i perspektywy badań, cz. II: *Starożytne porty i przystanie nad Morzem Martwym*, „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 2016, t. 37, s. 3–22.

NabiJunis – ślady obcego proroka. Bliskowschodnie tradycje lokalne związane z historią proroka Jonasza, „Przegląd Orientalistyczny” 2017, nr 4, s. 371–383.

Rozdziały w monografiach:

Reforms of King Josiah of Judah (640–609 BC): defeat or success?, w: *Elites in the ancient world*, red. P. Briks, M. Baranowski, M. Cieśluk, D. Okoń, Szczecin 2015, s. 35–47.

Ślady sportów walki wręcz w starożytnej Mezopotamii, w: *Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo poprzez stulecia i epoki. Studia i materiały*, red. A. Aksamitowski, R. Gałaj-Dempniak, H. Walczak, A. Wojtaszak, Szczecin 2016, s. 37–49.

Wojna z meczetami. Historia i współczesność dewastacji meczetów i islamskich sanktuariów przez muzułmanów, w: *Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo poprzez stulecia i epoki. Studia i materiały*, red. A. Aksamitowski, R. Gałaj-Dempniak, H. Walczak, A. Wojtaszak, Szczecin 2017, s. 187–205.

Clash of civilisations – an aspect of the migration crisis in Europa/Zderzenie cywilizacji – jeden z aspektów kryzysu migracyjnego w Europie, w: *Social services in work with refugees on Polish German cross-border region/Służby społeczne w pracy z uchodźcami na pograniczu polsko-niemieckim*, red. B. Kromolicka, A. Linka, Szczecin 2018, s. 49–61.

Djâmi Nabî Yunis – Shrine of the prophet Jonah in Nineveh, w: *Awilum ša la mašê – man who cannot be forgotten. Studies in Honor of Prof. Stefan Zawadzki*, red. R. Koliński, J. Prostko-Prostyński, W. Tyborowski, Alter Orient und Altes Testament, B. 463, Ugarit-Verlag: Münster 2018, s. 1–19.

Dr Małgorzata Cieśluk

Artykuły:

Carolinum redivivum. Kryzys dydaktyczny w Królewskim Gimnazjum Karolińskim w Szczecinie w latach 1679–1680 w świetle dokumentacji dydaktycznej szkoły, „Przegląd Zachodniopomorski” 2018, nr 1, s. 5–34.

Intertextual Strategies and Problematizing Love in Heliodoros’ „Aithiopika”, „Eos” (w druku).

Rozdziały w monografiach:

Polis i jej elity w antycznych powieściach greckich, w: *Elity w świecie starożytnym*, red. M. Cieśluk, K. Biały, D. Okoń, Szczecin 2015, s. 205–224.

Postać mędrca-dyplomaty w Opowieści etiopskiej o Theagenesie i Chariklej, w: *Między misją a profesją. Ewolucja roli dyplomaty w stosunkach międzynarodowych na przestrzeni dziejów*, red. R. Simiński, A. Szczepańska-Dudziak, Szczecin 2016, s. 11–18.

Johann Ernst Pfuel, Catalogus lectionum operum que publicorum – wykaz wykładów i zajęć publicznych, w: *Od Pedagogium Księżęcego do Gimnazjum Mariackiego: z dziejów szkolnictwa półwyższego w Szczecinie do początków XIX w.*, red. A. Borysowska, Szczecin 2018, s. 174–197.

Johann Ernst Pfuel jako rektor Królewskiego Gimnazjum Karolińskiego w świetle planów wykładów i wykazów prac studenckich, w: *Od Pedagogium Księżęcego do Gimnazjum Mariackiego: z dziejów szkolnictwa półwyższego w Szczecinie do początków XIX w.*, red. A. Borysowska, Szczecin 2018, s. 109–144.

Prof. Danuta Okoń

Monografie:

Album senatorum, vol. I, *Senatores ab Septimii Severi aetate usque ad Alexandrum Severum (193–235 AD)*, Szczecin 2017.

Album senatorum, vol. II, *Senatorowie epoki Sewerów (193–235 r. n.e.). Studium prozopograficzne*, Szczecin 2017.

Album senatorum, vol. II, *Senators of the Severan Period (193–235 AD). A Prosopographic Study*, Szczecin 2018.

Inne prace zwarte:

Senatorski cursus honorum w okresie republiki i wczesnego cesarstwa. Wybrane zagadnienia, Xenia Posnaniensia, series tertia, Poznań 2016.

Wojna – Wojsko – Bezpieczeństwo poprzez stulecia i epoki, Studia i Materiały, t. II, (współredakcja naukowa), Szczecin 2017.

Titulus pictus z Novae. Reinterpretacja, „Opuscula Gnesnensia” 2018, nr 19.

Artykuły w czasopismach:

- P. Fu(...)* *Pontianus once again*, „Philia, Journal for the Ancient History and Cultures of the Eastern Mediterranean World” 2015, nr 1, s. 129–135.
- The Album Senatorum of the Severan Period – Research Problems*, „Eos” 2015, vol. 102, s. 321–341.
- Septimio Severo, una biografía política*, “Desperta ferro, Revista de historia military política” 2016, nr 35, s. 6–16.
- Septimius Severus et senatores once again. A Debate with Cesare Letta*, „Вестник Санкт-Петербургского университета” 2016, nr 4, s. 174–185 = *Septimius Severus et senatores jeszcze raz. Polemika z Cesarem Lettą (C. Letta, Settimio Severo e il senato*, [w:] *Epigrafia e ordine senatorio, 30 anni dopo, Roma 2014, s. 127–141*), „Studia Europaea Gnesnensia” 14, 2016, s. 305–318.
- Titulus pictus from Novae – A New Reading*, „Palamedes. A Journal of Ancient History” 2016 [2017], nr 11, s. 141–149.
- Several Remarks on the Cult and the Titulature of Empresses from the Severan Dynasty*, „Исследования и публикации по истории античного мира” 2018, nr 2(18), s. 142–149.
- ILatNovae 39: A New Interpretation of the Titulus Pictus from Novae*, „Palamedes” (w druku).

Rozdziały w monografiach:

- Consuls and Consulars of the Severan Period – a New Approach*, w: *Elites in the ancient world*, red. P. Briks, M. Baranowski, M. Cieśluk, D. Okoń, Szczecin 2015, s. 153–166.
- Historia starożytna na Uniwersytecie Szczecińskim - stan obecny*, w: *Historia starożytna na polskich uniwersytetach – wczoraj, dziś, jutro*, red. R. Kulesza, Warszawa 2016, s. 35–42.
- C. Iulius Asper – Senator Probus*, w: red. R. Koliński, J. Prostko-Prostyński, W. Tybrowski, *Awilum ša la mašê – man who cannot be forgotten: studies in honor of Prof. Stefan Zawadzki presented on the occasion of this 70th birthday*, Alter Orient und Altes Testament, B. 463, Ugarit-Verlag: Münster 2018, s. 171–177.

ABSTRAKT

Tekst podsumowuje ostatnie pięciolecie istnienia Zakładu Historii Starożytnej Uniwersytetu Szczecińskiego, dopełniając informacje zawarte w publikacji przygotowanej w 2015 roku na trzydziestolecie działalności Zakładu.

THE RESEARCH UNIT OF ANCIENT HISTORY (2015–2019)**ABSTRACT**

The article presents the last five years of the Research Unit of Ancient History of Szczecin University, complementing the information contained in the 2015 publication that celebrated the 30th anniversary of the Unit.